

HEMMESJÖBYGDEN

Meddelande från Hemmesjö hembygdsförening

Program. Alla hjärtligt välkomna!

Lördag 29 maj
pingstafton
kl 07

Gökotta i herrgårdsparken i Åryd. Vi samlas kl 07 vid herrgården för en promenad i parken och längs sjön. Tag med kaffekorg.

Lördag 12 juni
kl 14:30

Kosta Musikkår under ledning av Robert Sjölin underhåller vid KK herrgården i Åryd. OBS tiden! Tag med kaffekorg för fika i gröngräset eller inomhus om vädret så kräver.

Söndag 15 augusti
kl 14

Traditionell hembygdsdag vid hembygdsstugan. Se program på kl anslagstavlorna.

Hembygdsstugan på Masugnsvägen 6 i Åryd kommer vi så lång det är möjligt att hålla öppen på lördagseftermiddagar under sommaren. (Andra tider efter önskemål). I stugan kommer efter hand allt mer av föreningens dokumentation av bygden att finnas tillgänglig. Vill Du ha hjälp med visning eller guidning av järnbruksmiljön så hör av Dig till någon i föreningens styrelse.

MEDLEMSAVGIFTEN FÖR 1993

Avgiften för 1993 är liksom förra året 35 kr för enskild medlem och 55 kr för familj. Enklast betalar Du med bifogat inbetalningskort. Läs uppropet på nästa sida innan Du fyller i beloppet på postgiroblanketten.

Kyrkvandring.

I samarbete med Hemmesjö-Tegnaby församling arrangerades en s.k. kyrkvandring söndagen den 9 maj i anslutning till högmässan. Efter en inledande historik om nya kyrkans tillkomst fördelades deltagarna i grupper, som fick se kyrkans textilier och församlingsarkiv, titta på gamla böcker och inventarier på kyrkvinden samt lära mera om de symboliska bilderna kring altartavlan och på predikstolen. Efteråt bjöd församlingen på kyrkkaffe i det nyrenoverade församlingshemmet, som bl.a. försetts med hiss och större kök.

Upprop!

Masugnen i Åryd står idag kvar som ett minnesmärke över en industriepok som under flera århundraden bidrog till försörjningen av hela bygdens befolkning. Den intilliggande rostugnen ger tillsammans med masugnen en unik bild av järnframställningstekniken vid 1800-talets mitt.

Men hur länge står masugnen kvar? Taket och partier av träpanelen är i så dåligt skick att om inget görs nu kommer förfallet snabbt att vara ett faktum.

Genom ett ALU-projekt (ALU=arbetslivsutveckling) och med stöd från länsantikvarien, länsarbetsnämnden, företag och enskilda har en restaurering påbörjats och med Din hjälp hoppas vi kunna fira järnbrukets 350-årsjubileum 1994 med en nyrestaurerad masugn.

Mycket hjälp behövs fortfarande i form av pengar till bl.a. ställningar, transporter, kranhyra mm. Senare kommer det också att behövas frivilligt arbete med att ställa i ordning masugnens inre för visning.

Ditt bidrag skickar Du lämpligen när medlemsavgiften betalas. Öka t.ex. på medlemsavgiften till närmaste hundratal eller efter önskemål. Beloppet utöver medlemsavgiften kommer av föreningen att föras på ett speciellt konto och endast användas för masugnen.

Tack på förhand för Ditt bidrag! En utförlig beskrivning av restaureringen kommer i följande nummer av Hemmesjöbygden.

AB Billa Möbelindustri.

För att ta reda på fakta om Billa möbelindustri vände jag mig till Göran Johansson, Vilhemsberg, nära Bramstorp i Tegnaby, som gav följande redogörelse.

Göran kommer ursprungligen från Norratorp i Skogstorp. Förutom att han arbetat inom jordbruket har han också varit anställd hos trädgårdsmästare Karlsson i trädgården på Åryd sommaren 1934. Tillsammans med bröderna Kjell och Alvar påbörjades bygget av möbelfabriken i Billa 1945. Nästa år stod fabriken färdig på en tomt som tidigare tillhört Billa Nygård. Erfarenhet från möbelsnickeri fanns sedan tidigare. Kjell hade arbetat som möbelsnickare i Brittatorp och Halmstad. Göran hade arbetat som bonare i Brittatorp.

Redan efter ett år, i april 1947, brann fabriken ner. Bara murarna stod kvar. I maj 1947 skulle försäkringen ha skrivits om eftersom ytterligare en maskin (en fräsmaskin) utöver de 4 tillåtna skulle tas i bruk. Efter en uppgörelse med försäkringsbolaget fick man ut 40000 kr. Detta räckte inte för att uppföra en ny fabrik. Man sökte kommunal borgen hos Hemmesjö kommun för 20000 kr men utan resultat. I stället tecknades borgen av några privatpersoner, f.d. arbetsgivare.

Redan dagen efter branden var en representant från maskinaffären ute och lovade leverans av nya maskiner.

Ett mindre brandtillbud inträffade på 1950-talet då bl.a. bonarverkstaden blev rökskadad. Även i den nya fabriken stod man själv för allt byggnadsarbete. De stora takblocken släpades upp med hjälp av linor.

Maskinparken bestod av limspridare, rikt- och planhyvel, bandputs och bandsåg.

Virket köptes bl.a. i Blekinge och Oskarshamn. Det torkades i en tork bakom pannrummet i snickerifabriken. Virket lastades på ralle som kördes på ett spår in i torken.

Tillverkningen bestod till en början av sekretärer i björk med almfanér. De tillverkades i ett drygt tusental och såldes via en representant. Senare tillverkades också rundklaffssekretärer i ett ännu större antal. De gjordes också i mahogny.

Leveranserna gjordes med häst och vagn till järnvägsstationen i Åryd för vidare transport ut i landet. Oftast hölls inget lager utan produkterna levererades så snart de var färdiga. I

början av 1950-talet började tillverkningen av Stringhyllor, dvs hyllplanen till hyllan. De gjordes i fur och limmades på ett sinnrikt sätt för att hyllan skulle vara formstabil. Hyllplanen försågs därefter med fanér och ytan behandlades. Levereransen av hyllplan gick till Hans Nyström, Hultånäs. Totalt gjordes ca 80000 hyllplan.

Rekord i kort leveranstid slogs nog den jul då det två dagar före julafton kom en beställning på 50 Stringhyllor till Åhlén&Holm i Stockholm med önskad leverans före jul. Efter arbete på övertid packades och lastades hyllorna på en släpvagn. Stinsen i Åryd, Åke Terning, varskoddes per telefon att han skulle hålla kvar kvällståget tills hyllorna kom och med ilgodsets fart fanns hyllorna hos Åhlén&Holm på julaftons morgon. Trettiosex timmar från beställning till avklarad leverans.

I början av 1950-talet byggde Kjell och Alvar egna bostadshus alldeles bakom fabriken. Man försökte sig också på en egen hyllkonstruktion där hyllplanet hängde på plastkoner på gavlarna men det blev ingen storsäljare.

1959 köpte man Rottne möbelindustri som då var konkurshotat efter ett generationsskifte. Kjell flyttade till Rottne medan Alvar och Göran fortsatte verksamheten i Billa. Även verkställare Gustav Olsson följde med till Rottne. Produktionen i Billa fabriken fortsatte med bl.a. Stringhyllor och skrivbordshurtsar.

Som mest hade man omkring 10 anställda i Billa.

Så småningom flyttades mer och mer av verksamheten till Rottne och kvar blev endast lite fanérbete. Från 1968 och ca 5 år framåt arbetade Göran i Rottne.

Gustav Karlsson i prästgården gjorde en del körningar åt möbelfabriken, bl.a. grus till bygget. När fabriken byggdes upp efter branden leverades de stora byggelementen till stationen i Åryd. Gustav Karlsson och bröderna Johansson hämtade byggelementen med den gamla dåliga lastbilen. På hemvägen fick två av bröderna plats bredvid Gustav i förarhytten medan Göran fick sitta på flaket. Eftersom det drog kallt flyttade Göran upp närmare hytten och strax efter i ökande fart, i den skarpa kröken vid Höjden i Åryd, for det byggelement som Göran nyss suttit på av flaket och slog av en kraftig björk. En otäck incident som trots allt slutade lyckligt.

1972 kom en helt ny verksamhet i byggnaden. Det var J. Malmqvist&Son AB i Växjö som flyttade hit sin sparkstöttingtillverkning från Fredsgatan i Växjö där den legat sedan 1936. Sedan denna tillverkning upphört har fabriksbyggnaden i Billa använts för tillverkning av bl.a. solfångare och balkongräcken.

Blandat från bygden.

VAKTMÄSTAREBYTTE

Med undantag för några år har Göte Aronsson, Risinge, varit vaktmästare på Risingegården ända sedan 1958. Dessförinnan var han också med och byggde gården. Det innebär att han haft uppdraget i drygt 30 år när han den 1 april i år lämnade över till sin efterträdare.

Göte har sett hur verksamheten förändrats. Från att det tidigare varit offentlig dans var 14:e dag har det nu minskat till 2 gånger per år. I stället har det blivit fler uthyrningar till kalas mm. Göte har också tillsammans med först Harald Edvardsson och senare Kaj Sunesson varit ordningsvakt vid de offentliga arrangemangen.

Efterträdare till Göte är Jan Lindström,

Solgården (f.d. Skoogs kafé) i Risinge. Han är välkänd för alla som tidigare besökt biografen Palladium i Växjö, där han arbetat på sin fritid. Nu tar han över arbetet med att hyra ut Risingegården, lämna ut nycklar, bära bord och stolar mm.

Har ni behov av större eller mindre lokal, väl utrustad, så hör av er till Jan Lindström. Utnyttja bygdens lokaler!

FÅGELHOLKAR

Av Skogssällskapet har föreningen via Sven Berglund, Ellingeryd, fått ett antal fågelholkar för uppsättning kring Masugnsvägen.

MÖBLER

Det behövs fortfarande möbler till hembygdsstugan. Hör av Dig om Du kan und-

vara något, t.ex. bord, stolar etc av äldre modell.

VATTEN/AVLOPP

Äntligen är det klart med vatten och avlopp i hembygdsstugan. Växjö kommun tog tillbaka sitt krav på anläggningsavgiften och i april-maj har installationen gjorts. Grävningen utfördes på ett utmärkt sätt av Sune Carlssons Åkeri trots svårigheter med högt grundvatten. Stewe Lennartsson, Stockaryd, har gjort en bra installation, som väl fyller föreningens behov.

TURBINHUSET

Växjö kommun kommer att köpa turbinhuset med dammfäste, luckor och tillhörande mark av Skogssällskapet. Föreningen har tidigare haft rätt att disponera turbinhuset och Växjö kommun har lovat att dispositionsrätten kommer att fortsätta även efter ägarbytet.

Det finns också en möjlighet att Växjö kommun inom kort kommer att förse dammfästet med nya luckor.

ÄNGSMARK

Ett fint initiativ har tagits av Christina Johansson, Vitarör, som norr om torpet Vitarör och in på mark som ställts till förfogan-

de av Skogssällskapet, börjat röja för att hävda den ängs- och hagmark som en gång funnits här. Floran är för närvarande inte särskilt rik men kan kanske utvecklas med fröer som vilat i marken tills nu ljuset ökar och konkurrensen från träd och buskar minskar. Ett spännande projekt att följa!

MANGEL

Åtskilliga personer minns hur det var att mangla tvätten i "badhuset" mitt emot masugnen i Åryd. Den gamla handvevade stenmangeln från 1940-talet måste i samband med den pågående ombyggnaden av badhuset flyttas bort. Numera har mangeln fått en plats på lantbruksmuséet i Hjärtenholm, där en skylt skall berätta om var den kommer ifrån.

PROTOKOLL MM

En av föreningens medlemmar, Allan Josefsson, bördig från Duvetorp och Billa, numera bosatt i Norrköping har genom släktforskning hållit kontakt med hembygden. De protokoll, mantalslängder mm han studerar och skriver av, låter han föreningen få en kopia av. Kopiorna kommer att finnas tillgängliga i hembygdsstugan.

Styrelsen 1993

Claes Lissing, ordf, red för Hemmesjöbygden
Värendsvägen 37
360 43 Åryd
tel 0470/774315

Lars-Börje Holmqvist
Bokliden
360 43 Åryd
0470/771046

Nils Fredrik Hjelmqvist, kassör
Åry herrgård
360 43 Åryd
0470/774250

Elvy Persson
Södra Åreda
360 43 Åryd
0470/771014

Ansa Borck
Åry herrgård
360 43 Åryd
0470/774213

Ditte Lind
Värendsvägen 15
360 43 Åryd
0470/774451

Onni Thunell
Billa
360 43 Åryd
0470/774049

Lelf Bolmgren
Tallvägen 11
360 43 Åryd
0470/774325

Ulla-Stina Åhman
Billa
360 43 Åryd
0470/774138

Asta W Olsson
Ringsberg
360 43 Åryd
0470/772012

Göte Aronsson
Risinge
360 43 Åryd
0470/772061

Monica Ohlsson
Värendsvägen 34
360 43 Åryd
0470/774285

Ingrid Wahrolén, sekr
Södra Åreda
360 43 Åryd
0470/771068

Hemmesjöbygden utges av Hemmesjö hembygdsförening. Föreningen arbetar i Hemmesjö socken som omfattar Billa, Hemmesjö, Gummatorp, Risinge, Södra Åreda och Åryd. Du blir medlem genom att betala medlemsavgiften, 35 kr för enskild person, 55 kr för par. Postgironummer: 72 98 81 - 3
Där inget annat anges är artiklarna skrivna av redaktören.